

speelt onder leiding van Geerten Kooi
prachtige symfonieën uit de vroeg-
romantische periode van:

Franz Schubert
Jan Václav Voříšek
Johann Christian Bach
Gabriël Fauré

zaterdag 10 november 2001, 20.15 uur
in de Doopsgezinde Vermaning
Westzijde 80 Zaandam

Toegangsprijs f 15,00 CJP en 65+ f 12,50

BEWIJS VAN TOEGANG

PROGRAMMA

Johann Christian Bach	Sinfonia
<i>Allegro assai</i>
<i>Andante</i>
<i>Presto</i>
Jan Václav Voříšek	Symfonie in D major
<i>Allegro con brio</i>
<i>Andante</i>
<i>Allegro ma non troppo</i>
<i>Allegro con brio</i>

PAUZE

Franz Schubert	Symfonie nr. 3 in D major
<i>Adagio maestoso - Allegro con brio</i>
<i>Allegretto</i>
<i>Presto vivace</i>
Gabriël Fauré	Masques et Bergamasques
<i>I Ouverture</i> <i>Allegro molto vivo</i>
<i>II Menuet</i> <i>Tempo di Minuetto,</i>
<i>Allegretto Moderato</i>
<i>III Gavotte</i> <i>Allegro vivo</i>
<i>IV Pastorale</i> <i>Andantino tranquillo</i>

Het **Zaans Symfonie Orkest** is een vereniging van amateur-musici. Het is opgericht in 1945 als orkestafdeling van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst,

afdeling Zaandam en Omstreken. De afdeling van de Maatschappij bestond al langer. Zij startte in 1924 als koorvereniging. Door gebrek aan herenleden werd het koor in 1976 opgeheven.

Het symfonieorkest bestaat momenteel uit zo'n veertig leden, de gemiddelde grootte van een orkest zoals dat in de klassieke periode gebruikelijk was.

Veertig musici lijkt veel, maar met name bij de strijkers is heus nog wel een plaatsje open. Als u interesse hebt om mee te spelen, kom dan eens langs op een repetitie. Die is altijd op dinsdagavond in het Vinkenest, Vinkenstraat 2a, Wormerveer. Om half acht zijn de meeste leden er al wel om hun instrument te stemmen.

Als u vaker naar het orkest wilt luisteren, dan kunt u natuurlijk donateur worden. U krijgt dan jaarlijks voor tenminste twee van onze concerten een toegangskaart gratis thuisgestuurd.

Voor vragen en alle andere zaken kunt u zich wenden tot de secretaris: Herman Tromp, Treilerstraat 49, 1503 JC, Zaandam, 075-6145602.

Geerten Kooi is op 3 april 1959 geboren te Amsterdam. Al op zijn vijfde kreeg hij zijn eerste muzieklessen. De pianofuf die toch in huize Kooi was om de broertjes en zusjes het pianospelen te leren, nam ook Geerten onder haar hoede. Na een paar jaar stopte hij met deze lessen en verruilde de piano voor de viool. Zulks op aanraden van zijn broer Jaap die het klavier wel trouw is gebleven.

Aanvankelijk zag het er niet naar uit dat Geerten zich professioneel op het vioolspel zou storten. Hij begon met een studie geschiedenis en ging

daarna werken. Onder meer bij Sotheby – Mak van Waay.

Uiteindelijk besloot hij alsnog naar het conservatorium te gaan. De vioolstudie daar sloot hij in 1990 af bij Jean-Louis Stuurop.

Sinds zijn studietijd geeft hij vioollessen. Daarnaast speelde hij als violist en concertmeester mee in verschillende ensembles in Amsterdam. Dat doet hij nog steeds en daarnaast hanteert hij ook steeds vaker de dirigeerstok.

Het Zaans Symfonie Orkest is sinds 1999 zijn eerste vaste, grote orkest. Daarnaast werkt hij met een kamermuziekgezelschap dat optreedt onder de naam Fortuinensemble. De meeste tijd brengt hij overigens door in zijn vioolbouwwerkplaats.

In zijn herfstconcert speelt het Zaans Symfonie Orkest vanavond een drietal symfonieën. Alle uit dezelfde periode, de overgang van de klassieke naar de vroeg-romantische. Het woord

symfonie is van Latijnse oorsprong en is een samenstelling waarvan het eerste deel bestaat uit het voorzetsel ‘sym’ dat u kent uit een woord als ‘sympathie’ en dat ‘samen’ betekent. ‘Fonie’ staat voor ‘geluid’ en komt ook voor in ‘telefoon’ en vroeger ook in ‘grammofoon’

Sinds ongeveer 1600 wordt de term symfonie gebruikt voor instrumentale stukken voor orkest, waarin de door de verschillende instrumenten voortgebrachte klanken zich verenigen tot een melodieuze geheel. De symfonie of sinfonia in deze betekenis (eigenlijk een **sonate** voor orkest) was oorspronkelijk geen zelfstandig werk. Ze fungeerde als instrumentale inleiding of als opvulling tussen de delen van grote vocale werken. Als opera-inleiding ontwikkelde ze langzamerhand de bekend geworden driedeling: snel – langzaam – snel. Omstreeks 1740 werd voor het eerst aan de drie delen het **menuet** toegevoegd, oorspronkelijk tussen het tweede en het derde deel. Dat is met name het werk geweest van Joseph Haydn, de onbetwiste meester in het genre.

De symfonieën die het Zaans Symfonie Orkest vanavond speelt, stammen alle uit deze periode. Die van Johann Christian Bach (rond 1775) en Schubert (1815) hebben beide drie delen; die van Vofíšek (1823) heeft er al vier. De Sinfonia van de Londense Bach is in meerdere opzichten een vroege vorm van de symfonie. Schubert laat in zijn derde symfonie wel veel Mozartiaanse invloeden zien, maar staat in die periode duidelijk op (heel vaak zelfs over) de drempel van de Romantiek. De symfonie van Vofíšek heeft dan wel de trekken van de symfonie, die met name door Beethoven zijn bekende gestalte heeft gekregen, maar is in andere opzichten toch weer het werk van een ‘classicus’.

Jan Václav Voříšek werd in 1791 in Wamberg, ook wel Vamberk genoemd, in het Noord-Oosten van Bohemen geboren. In zijn jonge jaren genoot hij faam als wonderkind op de piano en de viool. Hij overleed in 1825 in Wenen. Daardoor schaart hij zich in het illustere rijtje jonggestorven, veelbelovende kunstenaars naast Mozart, Schubert, Van Gogh, Jacques Perk. Wat hadden zij allemaal nog voor moois kunnen maken als zij niet ziek waren geworden en dood waren gegaan. Hij was de belangrijkste Tsjechische musicus vóór Smetana. Zijn eerste muziekonderwijs kreeg hij van zijn vader en op zijn vijftiende was hij al een gerespecteerd muziekpedagoog. Maar hij had meer pijlen op zijn boog. Zo studeerde hij vanaf 1810 rechten aan de universiteit in Praag en vervolgde zijn pianostudie bij Václav Tomášek. Diens huis was toentertijd een verzamelpunt voor de artistieke elite van Praag. De Duitse dichter Goethe was er één van de terugkerende gasten. In de muziekzalen van Praag was de muziek van Mozart zeer in de mode en deze heeft de jonge Jan Václav duidelijk beïnvloed. Op Tomášeks aanbeveling werd hij een jaar later pianoleraar bij de vooraanstaande familie Lobkowitz. De ongedurige Jan Václav verkaste al heel snel naar Wenen, de toenmalige muzikale hoofdstad van de wereld. Maar ook de stad met meer mogelijkheden voor zijn rechtenstudie. Zijn veelzijdige belangstelling was er debet aan dat hij zijn draai niet echt kon vinden en op velerlei gebied naar zijn grootste talent en de zekerste inkomstenbron zocht. Zo vervolgde hij zijn pianostudie bij J.N. Hummel, maar hij twijfelde in die periode ernstig of een militaire carrière niet geschikter voor hem was. In 1814 legde hij aan Ludwig van Beethoven zijn eerste pianocomposities voor, terwijl hij de rechtenstudie weer opvatte. Vanaf 1818 was hij dirigent bij het Gesellschaft der Musikfreunde in Wenen, in 1821 werd hij benoemd tot advocaat bij de kroonraad van het militaire hof en niet lang daarna volgde zijn aanstelling tot hoforganist. Curieus detail is dat de laatste overgebleven mede-sollicitant voor deze functie Franz Schubert was. Zijn gestel was niet bestand tegen deze tomeloze ambitie. Op 34-jarige leeftijd overleed hij aan de gevolgen van tuberculose. Hij is dus op nog jongere leeftijd dan Mozart gestorven.

Voříšek was tijdens zijn leven een gezien componist in de kring van de Weense klassieken. Hij schreef een symfonie, een vioolsonate (1820), pianowerken, o.a. 6 impromptu's, werken voor pianotrio en liederen.

Zijn opus is niet groot. Het bestaat uit 26 genummerde en dertig ongenummerde werken. Toch is het van groot belang omdat het een trait-d'union-functie vervult. Zo bevat het duidelijke beïnvloedingen van Beethoven. Met hem onderhield Voříšek een vriendschappelijke relatie. Beethoven wijdt in zijn dagboeken herhaalde malen prijzende woorden aan de gesprekken die zij samen voerden. Anderzijds bevat het werk onmiskenbaar romantische kenmerken, die later onder meer in het oeuvre van Smetana zijn terug te vinden.

Van de (enige) symfonie van Jan Václav Voříšek is een CD-uitvoering beschikbaar. Het is een opname uit 1995 en is uitgebracht onder het label van Hyperion.. Het wordt gespeeld door het Scottish Chamber Orchestra onder leiding van Sir Charles Mackerras.

Een aardige bijkomstigheid is dat op deze CD ook de symfonie in D staat van Juan Chrisóstomo de Arriaga. Het is de bedoeling dat het Zaans Symfonie Orkest deze symfonie zal spelen op het voorjaarsconcert in 2002. **De datum van dit concert is 6 april. Noteert u het vast in uw agenda.**

Franz Peter Schubert werd in 1797 in Wenen geboren, overleed in diezelfde stad in 1828 en werd – wat zijn grootste wens was – dichtbij zijn grote voorbeeld Beethoven begraven. Ook vlak naast Voříšek, die hij overigens niet gekend heeft, Hij was de zoon van een zeer vruchtbare onderwijzer die in totaal 19 kinderen verwekte. De meesten van hen overleden overigens op jonge leeftijd. Zijn vader zag in Franz een

goede onderwijzer en leerde hem de daarvoor noodzakelijke muzikale vaardigheden op de viool; van zijn oudere broer kreeg hij pianoles.. Later bekwaamde Franz zich ook in zang en achter het orgel. Hij startte zijn muzikale carrière als zanger bij de beroemde Wiener Sängerknaben. Daarnaast bespeelde hij diverse instrumenten en hanteerde hij de dirigeerstok in allerlei orkesten. Bij de door de film Amadeus bekend geworden **Salieri** studeerde hij contrapunt en compositie en door zijn stimulans schreef hij zijn pianostukken en liederen. In 1813 –hij was toen zestien- voltooide hij zijn eerste symphonie. In tegenstelling tot die andere wonderkinderen uit die periode, Voříšek en Mozart, oogste Schubert tijdens zijn leven niet zo veel waardering met zijn composities. Dat kwam mede doordat Schubert van jongsaf had gekozen voor een onconventionele levensstijl. Hij voelde zich de kunstenaar die onvoorwaardelijk voor zijn roeping koos. Als romanticus had hij er een hekel aan in de hogere kringen te verkeren. Die keuze heeft hem geen gemakkelijk leven bezorgd.

Later gunden vermogende bewonderaars hem desondanks een tractement dat hem in staat stelde zich ietwat zorgelozer aan de muziek te wijden. Als tegenprestatie werd gevraagd dat zijn liederen in besloten (huiselijke) kring hun première beleefden, tijdens zogenaamde Schubertizades, zoals die bijeenkomsten onder intimi heetten. In het openbare muzikaleven speelden de werken van

Schubert overigens nauwelijks een rol van betekenis. Pas na zijn vroege dood werd hij een ster die nu een heuse, internationale fanclub heeft. In Nederland is De Schubert Stichting actief. Deze stelt zich ten doel om de bestudering en uitvoering van Schuberts muziek te bevorderen.

Schubert staat vooral te boek als de grootmeester van het **lied**. Toch heeft hij in zijn korte leven veel meer geschreven en waarschijnlijk is ook nog eens veel van zijn werk zoek geraakt, Van Schubert is bekend dat hij vrij slordig omging met zijn manuscripten; veel is tijdens en kort na zijn leven dan ook verdwenen. Zo schreef hij veel kamermuziek, waaronder waaronder 17 strijkkwartetten. Voorts componeerde hij 23 sonates voor piano. De sonates zijn naar vorm classicistisch, met liedachtige passages en Beethoveniaanse elementen in de pianotechniek. Verder schreef Schubert twee opera's en liefst negen symfonieën. Vreemd als je bedenkt dat zijn pas in 1963 ontdekte achtste door het leven gaat als de 'Unvollendete'. Bij zijn dood waren er zes bekend. In 1838 herontdekte Robert Schumann een daarvoor als 'onspeelbaar' aangemerkte Schubert-symfonie die hij als de zevende duidde. Algemeen wordt deze symfonie in C-dur nu als de negende aangemerkt, terwijl naar de ontbrekende zevende nog altijd naarstig gezocht wordt. De ontwikkeling in zijn symfonieën laat duidelijk de overgang van classisistisch naar vroeg-romantisch zien.

De vorm kenmerkt zich door de uitbreiding en het losser komen van het classicistische plan. Het thematische materiaal wordt steeds gevarieerder; sommige thema's lijken op liedfrases. In de doorwerking wisselen motieven, thematische herhalingen en variaties elkaar af, waardoor het werk soms een liedachtig karakter verkrijgt. De harmonisatie en orkestratie, in de twee eerste symfonieën soms nog wat vlak, worden vanaf de derde kleurrijker en expressiever. Mendelssohn die de herontdekte negende voor het eerst uitvoerde, beschouwde haar als een absoluut meesterwerk van de symfonische literatuur, waarin de compositorische idealen van het classicisme en de romantiek volmaakt samenkomen.

Johann Christian Bach,

de jongste zoon van Johann Sebastian en diens tweede vrouw Anna Magdalena, werd in 1735 in Leipzig geboren. Hij overleed op nieuwjaarsdag 1782 in Londen. Naar de steden waarin hij voornamelijk werkte, noemt men hem wel de Milanese of Londense Bach. In zijn tijd was hij verreweg de beroemdste musicus uit de zeer uitgebreide Bach-familie.

Zijn eerste muzieklessen kreeg hij, vanzelfsprekend, van zijn vader. Na diens dood zette zijn halfbroer Carl Philip Emanuel de puntjes op de i. Onder zijn leiding ontwikkelde Johann Christian zich tot een van de beste klavierspelers van zijn tijd. Om die reden werd hij in 1760, nadat hij uit opportunistische overwegingen eerste katholiek was geworden, benoemd tot organist in de Dom te Milaan. Daar componeerde hij vooral kerkmuziek en een enkele opera.

Al twee jaar later verhuisde hij naar Londen. Daar werd hij de klavierleraar van koningin Sophie Charlotte en haar kinderen. Zijn in 1763 als opus 1 uitgebrachte zes klavecimbelconcerten, met als finale van het laatste concert variaties op het Engelse volkslied, zijn aan haar opgedragen. Samen met de gamba-speler en componist **Carl Friedrich Abel** organiseerde hij sinds 1764 de zogenaamde Bach-Abel-concerten. Algemeen worden die gezien als het begin van het openbare concertleven. Johann Christian was vooral een groot propagandist van het toen hoogstmoderne hamerklavier, beter bekend als de pianoforte. In april 1764 hoorde hij in het koninklijk paleis het klavierspel van de achtjarige **Wolfgang Amadeus Mozart** op diens eerste wereldreis. De familie Mozart heeft vervolgens tijdens haar

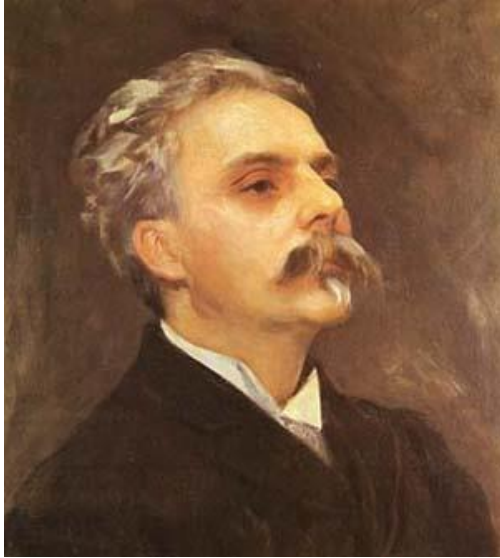
Londense verblijf bij Johann Christian gelogeerd. Mozart heeft later toegegeven dat hij tijdens dat verblijf veel van deze Bach geleerd heeft. Vooral wat de compositiestijl betreft. Een drietal van Bachs eerste klaversonates, de *Six sonates pour le clavecin ou le piano forte*, bewerkte Mozart tot klavierconcerten.

Johann Christian Bach is een erg productief componist geweest. Zo schreef hij meer dan negentig symfonieën, waaronder enkele concertante en een paar voor twee orkesten. Deze instrumentale werken zijn van grote invloed geweest op de ontwikkeling van de klassieke stijl in het laatste kwart van de 18de eeuw. Hij schreef ook veel kamermuziek en een respectabel aantal van elf opera's.

Wist u overigens dat Coco klassiek ook geluidsapparatuur verkoopt? In een aparte ruimte staat de volledige lijn van het Engelse merk Myryad opgesteld. U kunt daar in alle rust de excellente kwaliteit van dit topmerk beluisteren.

Ook verkoopt Coco de sublieme geluidsboxen van het merk Tannoy en de briljante draaitafels van Rega. Ook uw oude vinylplaten klinken daarop alsof u in de concertzaal zit. Maar ook uw nieuwe!!

Gabriel Urbain

Fauré werd in 1845 in Pamiers geboren en overleed in 1924 in Parijs. Hij was dus een tijdgenoot van Chopin en Debussy. Toen Gabriel negen jaar oud was, deed zijn vader hem naar de kerkmuziekschool in Parijs. Daar kreeg hij onder meer les van **Saint-Saëns**, die een grote invloed op hem had. Hij leerde er behalve de oude

kerktoonsoorten ook de werken van de grote klassieken kennen. Toen hij gelauwerd met alle denkbare prijzen de school had verlaten, werd hij organist te Rennes en later in Parijs. Inmiddels docent geworden op zijn oude school, werd hij in 1877 benoemd tot kapelmeester aan de Madeleine. Hij nam volop deel aan het artistieke leven in Parijs en kon beroemde schrijvers als Verlaine tot zijn vriendenkring rekenen. In die jaren schreef hij veel muziekstukken die soms op interessante plaatsen ten gehore werden gebracht. Zo componeerde hij de toneelmuziek bij Maeterlincks toneelstuk *Pelléas et Mélisande*, dat ten paleize van de Prins van Wales zijn première beleefde. Zijn muziekdrama *Prométhé* dat op het gelijknamige stuk van Aeschylus is gebaseerd werd opgevoerd in de arena van Béziers. In 1897 volgde hij **Massenet** op als leraar compositie aan het conservatorium te Parijs. Zijn beroemdste leerling daar was zonder twijfel Maurice Ravel. Omdat hij van 1905 tot 1920 directeur van deze instelling was, vond hij toen slechts tijdens de zomervakanties tijd voor componeren. Toch vond in 1913 de première plaats van zijn opera *Pénélope*, door velen gezien als de belangrijkste Franse opera van rond de eeuwwisseling. Ondanks dat Fauré geen duidelijke leerlingen had,

is zijn betekenis als componist toch erg groot. Hoewel zijn temperament, zijn muzikale opvoeding en zijn smaak hem geheel in de classicistische hoek hadden gemanoeuvreed, werd hij niet, zoals Saint-Saëns, een conservatief componist. Dankzij een met modale elementen verrijkte melodiek, een vaak ver doorgevoerde contrapuntiek en een oorspronkelijke harmoniek kwam hij tot een eigen, fijnzinnige en zeer gevarieerde schrijfwijze, waarin vele impressionistische vernieuwingen al herkenbaar zijn. In de liederen volgt de zangstem een eigen melodische lijn naast die van de minutieus uitgewerkte begeleiding. In de pianomuziek zijn invloeden van **Chopin** en **Robert Schumann**, soms ook van **Liszt**, op oorspronkelijke wijze verwerkt; vooral de latere *Nocturnes* zijn interessant vanwege deze originele vermenging. Fauré is vooral bekend geworden om zijn beroemd geworden Requiem. Zijn oeuvre is evenwel veel groter en minstens even interessant. Zo schreef hij veel vaak prettig in het gehoor liggende kamermuziek en veel prachtige stukken voor zijn favoriete instrument, de piano: diverse sonates voor piano en viool en piano en cello, pianokwartetten en –kwintetten, vier vales caprices, vijf impromptu's, dertien nocturnes, evenveel barcarolles en negen préludes. Zijn balletmuziek *Masques et Bergamasques* dateert uit 1919.

Leden van het Zaans Symfonie Orkest

Eerste viool

Roeland Wezelenburg
Gré Hietberg-van Vossen
Karel Hubert
Agnes Leguit-Ingenhoes
Ton Olsthoorn
José Vosbergen-den Teuling

Tweede viool

Ellis Verreyt-Couteaux
Rosalie Hammink
Hans van Hoeken
Tineke Moraal-Ebbelaar
Klaaske Mulder –van der Ploeg
Ton Roling
Marja Sinkeldam-Kramer

Altviool

Helga Bakker-Steketee
Brigitte Baas-Brinkman
Rens Cappon

Cello

Jeanine Groenheiden-van der Vegt
Miep Lodder-Bax
Krijn Olsthoorn
Herman Tromp
Elly Weber-Spaans
Herman Wessel

Contrabas

Gré Eshuijs-van Beek

Fluit

Andrine Stal-de Jonge
Rina van de Water-Bruijnesteijn

Hobo

Nelly Jongh
Anita Driessen-Dikkeschey

Klarinet

Arno Stam
Kees Heistek

Fagot

Rik Ages
Adri Lodder

Hoorn

Tim Knol
Peter Andrea

Trompet

Ben Sluik

Pauken

Marion van Gelderen

